

Petra Maroušková: TAJEMSTVÍ ŠUPLÍKU

Za okny řádila jedna z těch typických podzimních fujavic, vítr hnal proti okenním tabulkám těžké dešťové kapky a celý svět se nořil do strašidelného šera. Kdykoli jsem opatrně vyhlédla ven, projel mnou záchvěv znepokojení, jelikož stromy lemující příjezdovou cestu se hrozivě kymácely a jejich větve se ke mně natahovaly jako dlouhé zkroucené pařáty nebezpečného zvířete. Povzdechla jsem si a zatáhla závěsy. Dům se utápěl v hlubokém tichu, jež sem tam narušilo jen Nerovo tlumené zachrápání. Vážně jsem tomu psovi záviděla. Vypadal ve svém pelechu tak klidně a spokojeně... Samota nikdy nepařila mezi mou oblíbenou společnost. Nebýt onoho chlupatého šedesátikilového tvora, pravděpodobně bych se v tom obrovském prázdném domě zbláznila. Rodiče totiž dělali dvanáctihodinové směny a někdy se jim bohužel sešly tak, že jejich dvaadvacetileté dceři zůstal na starost celý strašidelný barák. Když navíc vypadla v malé zapadlé vesnici vlivem šílícího počasí elektřina, jako bych se přenesla na samotné stránky tak málo oblíbených hororových románů. Zavrtěla jsem hlavou a nad svou vlastní dětinskostí zlehka protočila panenky. Když se vítr znovu, a to s ohlušujícím zasténáním starého dřeva opřel do okenic, věděla jsem, že takhle to dál nepůjde. I bez elektřiny, té nepostradatelné vymoženosti moderní doby, přece musela existovat činnost, jež zaměstná jak mé ruce, tak mysl! Dlouho jsem uvažovat nemusela. Už několik týdnů mě mamka přemlouvala, abych roztrídila staré fotky, povalující se v nejspodnějším šuplíku staříčké komody po babičce. Ale já se k tomu pořád nějak neměla. Dívat se do černobílých vybledlých tváří lidí, které jsem v drtivé většině případů neznala a s nimiž jsem se nikdy nesetkala? Ten večer však jako by mě k úkolu něco vábilo. Možná šestý smysl, možná povinnost vůči lidem, jejichž osobnost žila už jen a pouze na starém, pomalu se rozpadajícím tvrdém papíře. Ať tak nebo tak, s vypětím všech sil jsem našla několik silných svíček, rozmístila je po obvodu konferenčního stolku a s odvážným nádechem usedla na pohovku, šuplík plný starých fotografií na kolenou. Prsty se mi třáslly. Uvědomila jsem si krutou pomíjivost naší pozemské existence. Uvědomila jsem si, že všechny obličejce, na něž se s pocitem naprostého odcizení dívám, kdysi vedly život dost možná podobný tomu mému. Ti lidé milovali, byli milováni. Smáli se, plakali, uvažovali o budoucnosti... S posvátnou bázní jsem do prstů uchopila první snímek. Usměvavá krátkovlasá maminka na něm držela malé děvčátko v pleteném oblečku, které své buclaté prstíky natahovalo k drobnému dlouhosrstému psíkovi, poslušně sedícímu ženě u nohou. Něžně jsem po tváři dítěte přejela ukazováčkem. Babička... Moje milovaná babička, která mi osoušela uslzené tváře, když jsem se poprvé nešťastně zamilovala. S koutky úst lehce pozvednutými jsem fotku odložila a zaměřila se na další. Zhruba po dvaceti minutách, kdy už jsem měla záda ztuhlá a krční páteř do hlavy vysílala ostrou bodavou bolest, mé oči zachytily cosi podezřelého. Dno šuplíku se v jednom rohu podezřele vzdouvalo, jako by se pod ním snad ještě něco nacházelo... Probudila se ve mně zvědavost. Odběhla jsem pro nůž, jeho hrot opatrně vsunula pod vystouplou část a jediným lupnutím ji oddělila. Nebylo pochyb. Šlo o falešné dno. Nenápadnou skrýš, již jsem doposud znala snad jen a pouze ze starých romantických filmů. Srdce mi prudce bouchalo do žeber. Zdráhala jsem se prozkoumat obsah nově objeveného zákoutí. Připadalo mi, jako bych strkala nos do cizích věcí. Jako bych mohla odhalit nejniternější tajemství někoho blízkého a moc mu tím ublížit. Nakonec jsem se však přece jen odhodlala. Prsty zkrehlými nervozitou jsem zbytek tvrdého kartonu, představujícího dno, odstranila a s nechápavě nakrčeným obočím se naklonila blíž. Nevím, co jsem čekala, ale tohle určitě ne. Na zaprášeném podkladě se nacházela fotka. Jen jediná. Precizně ohlodaná zubem času, zažloutlá, skvrnitá, s roztrpenými okraji, přesto však se mi výjev na ní okamžitě vpálil do mozku. Dívala jsem se do tváře pohledného mladíka s obrovskými veselými očima. Oblečen byl v tmavé uniformě, na hlavě mu seděla malá čepice s několika cvočky a bokem se opíral o rozložitý vojenský letoun. Nejistě jsem snímek obrátila v ruce. Na rubu se skvěl černým inkoustem rok 1944 a

pod ním pouhá dvě slova vyvedená neznámým rukopisem. THANK YOU. Oči se mi zalily slzami. Takže zřejmě pilot z druhé světové války. Ale proč si jeho fotografii někdo celou tu dobu schovával? A kdo to vůbec je? Nevěděla jsem o nikom z rodiny, jenž by tu nejhorší epochu v lidských dějinách prožil u letectva... Otázky se mi v hlavě míhaly rychlostí blesku, sotva odplula jedna, její místo s tíživou razancí obsadila nová. Věděla jsem, co musím s nově nalezenými fakty dělat. ... „Ty, mami,“ nadhodila jsem bezelstně, když jsme spolu dalšího dne připravovaly oběd. „Včera jsem konečně roztřídila ty fotky, jak jsi chtěla, a narazila jsem mezi nimi na něco zajímavého.“ „Ano?“ houkla, aniž by mě skutečně vnímala. Mlčky jsem sáhla na okenní parapet a snímek vojenského pilota jí vysloveně strčila pod nos. Možná jsem nehrála tak úplně fěr, ale v dané chvíli mi na tom nezáleželo. Potřebovala jsem zkrátka vědět, jaký příběh se v naší rodině ukrývá. Škubla sebou. „Kdes to vzala?“ Kousla jsem se do spodního rtu a poprvé skutečně zapochybovala, že zmiňovat se o fotografii byl tak dobrý nápad. Mamka totiž zbledla, dech jí zrychlil. Dívala se na nedůležitý papír v mé ruce, jako by se měl v další vteřině proměnit v jedovatého pavouka. „Víš co,“ paži jsem stáhla, rozhodnutá couvnout, dokud je čas, „zapomeň na to.“ „Počkej,“ zastavila mě, „ukáž.“ Neochotně jsem jí snímek tudíž vtiskla do dlaně a trpně očekávala, co bude následovat. Chvíli se nic nedělo, můj rodič se ponořil do vlastního světa překotných úvah a já na moment úplně přestala existovat. Pokoušela jsem se alespoň odhadnout emoce zračící se v její tváři, ovšem úplně marně. Stačila si nasadit neprostupnou kamennou masku. „Už je to tak dávno,“ vydechla po několika mučivě dlouhých minutách. „Myslela jsem, že se ta fotka ztratila...“ „Kdo je to?“ Podívala se na mě, v očích se jí zračily slzy. „Co kdybys nám oběma udělala šálek silné černé kávy? Myslím, že se k našemu rozhovoru bude skvěle hodit.“ Znejistěla jsem. Na takové úvody mou mamku nikdy neužilo, nesnášela kroužení kolem horké kaše stejně jako já. Bála jsem se, že následující momenty zpřehází celý svět tak, jak jsem jej doposud znala. Bez jediného slova jsme usedly k jídelnímu stolu. Pořád nevzhlédla, málem něžně držela fotografii v ruce, vpíjela se do ní pohledem. Ramena se jí sem tam lehce zachvěla, nedovedla jsem si ani vzdáleně představit, co se mému rodiči asi odehrává v nitru. „Ta fotka patřila tvé prababičce,“ rozpovídala se lehce zastřeným hlasem. „Jako malé mi vyprávěla příběh. Až v pozdějším věku jsem si uvědomila, že byl její. A pojil se právě s tímto snímkem.“ Nepromluvila jsem, jen nastražila uši a soustředila se na mamčin hlas. „Dospívala během druhé světové války. S rodiči žili v maličké vesničce nedaleko dnešního Mostu. I tam zemi sužovaly boje, nicméně ne tak markantně, jelikož se v těsné blízkosti města nacházel německý petrochemický závod, který si nacisté svědomitě střežili. Jednoho květnového podvečera se však na obloze objevily vrnící bojové stroje. Americké. Které začaly s nálety, cílenými právě na německou továrnu. Všichni lidé se utíkali schovat do domů, s hrůzou v očích okny sledovali oblaka prachu a dýmu, která se zvedala na horizontu, a jen se modlili, aby jejich skromné životy zůstaly ušetřeny.“ S ústy lehce pootevřenými jsem se nechala pohltnout jejím vyprávěním. „Náhle se však mezi stromy kousek od vesnice zřítilo jedno z amerických letadel. Nevybouchlo, tvá prababička se tedy plným právem domnívala, že by pilot mohl být stále naživu. Chtěla se oním směrem vydat, chtěla mu pomoci, ale její rodiče ten šílený nápad rázně odmítli. Což se dá chápat. Němci byli nekompromisní nejen ke svým protivníkům, ale i těm, kteří by se jim odvážili pomoci. Pro ně takoví lidé představovali obyčejné zrádce.“ Chápavě jsem přikyvovala. Hlavou mi v rychlém sledu proběhlo několik vzpomínek na nelítostné nacistické tresty a odplaty za sebemenší prohřešky, o nichž jsem toho tolik četla. „Ovšem její přesvědčovací metody byly obdivuhodné,“ kývla hlavou, poprvé od začátku vyprávění se jí na rtech objevil náznak úsměvu. „Už se smrákalo, šance, že je někdo uvidí, se snížila na minimum, a tak vzala spolu se svým otcem provizorní nosítka a oba dva se vydali k místu havárie. Našli trosky malého letounu a vedle něj mladíka v bezvědomí. Potrhaná uniforma mu na těle spíš visela a jeho čelo brázdila ošklivě vypadající rána. Tehdy už ani její otec nic nenamítal. Co nejopatrněji vojáka uložili na nosítka a stejně nepozorovaně se vrátili do svého

domku. Tam nastal boj o život. Nejen mladíkův, nýbrž i tvé prababičky a celé její rodiny. V každé vteřině jim mohli do dveří vtrhnout vriskající nacisté a bez milosti je přímo na místě postřílet. Ale oni se nezalekli.“ „Proč to vůbec dělali?“ odvážila jsem se namítnout, ačkoli mi vzrůstající potřeba pláče málem vzala všechnu schopnost promluvit. „Vždyť tolik riskovali!“ Mamka posmutněla. „Na to jsem se jí také ptala. A víš, co mi řekla?“ Zavrtěla jsem hlavou. „Že tak měli aspoň trochu pocit jakési vzpoury. Vlastní způsob boje proti utlačovatelům.“ Po lici se mi skutálela jedna slza. Jediná, ovšem obsahovala obrovskou míru emocí. Obdivovala jsem své předky stále víc. „Následujících několik dnů se tvá prababička od vojáka nehnula. Měnila mu obvazy, omývala ho vodou. A její rodiče se zatím před sousedy tvářili, že je vše v tom nejlepší pořádku. Jednoho rána se tak mladík probudil.“ Srdce mi poskočilo. Plně jsem se ponořila do příběhu, fascinovaná, kde a za jakých okolností se může projevit lidská odvaha. „Zpočátku byl zmatený. Chtěl odejít, asi se bál, že se dostal do pasti, a přestože si s nikým z rodiny nerozuměl jediné slovo, nakonec se jim podařilo jej upokojit. Pochopil, co pro něj udělali, a zřejmě si také uvědomil, jak obrovskému nebezpečí všechny neúmyslně vystavil. Jmenoval se Henry. To jediné tvá prababička pochopila. A navzdory nepřízní situace, navzdory jazykové bariéře se ti dva sblížili. Teď u něj netrávila čas proto, aby se postarala o raněného. Kdepak. Chtěla s ním být. Skutečně chtěla. Během dvou týdnů, kdy se od sebe prakticky nevzdálili na jediný krok, už se dokázali docela slušně dorozumět i beze slov. Henry se zotavoval, vypadal den ode dne lépe, ovšem náhle... Do vesnice dorazili nacističtí vojáci. Nezdálo se, že by měli jakékoli podezření ohledně skrývání nepřitele, ale provedli pěší kontrolu místa, pár lidí vyzpovídali, něco si zapsali a následně bez jediného slůvka vysvětlení znovu odjeli. Té noci Henry zmizel.“ Zbledla jsem. „Z-zmizel? Jak? Proč?“ „Tvoje prababička ráno na stole našla jen vzkaz psaný v angličtině a tuhle fotku,“ kývla ke snímku ve své ruce. „Jistě chtěl, aby na něj měla památku. Tehdy si však nemohla nechat psaní přeložit, tenkrát nemohla nikomu věřit, a tak se až po válce dozvěděla, co v něm stojí.“ „A?“ zasípala jsem. Kolem hlasivek se omotal neúnosný pocit zrady a nespravedlnosti, nenáviděla jsem ty nízké lidské pudy, které všem přináší jen utrpení. „Děkoval v něm za vše, co pro něj její rodina udělala, ale prý už s nimi dál zůstat nemůže, jelikož s každým dalším uplynulým dnem jsou kvůli němu ve větším nebezpečí, a tak odchází. Nechtěl, aby se jim něco stalo. Nechtěl, aby se něco stalo tvé babičce. Je nad slunce jasnější, že se do sebe zamilovali, ačkoli nahlas mi to ona sama nikdy neřekla. Zřejmě se bála o té pravdě vůbec přemýšlet, jelikož uvědomění, žeš možná přišlo o to nejlepší ve svém životě, se vždycky snáší jen velmi těžko.“ Mlčky jsem příkyvovala a rukávem košile si utírala vlhké tváře. „Nedozvěděla se, co se s ním stalo. Jestli se mu podařilo spojit s někým ze své jednotky, či jej dopadli Němci a popravili. Neznala ani jeho celé jméno, nemohla po něm tudíž po roce 45 vůbec pátrat. Navždy v ní zůstala nejistota, napořád ji trápila otázka co by-kdyby. Ta fotka byla jedinou hmatatelnou věcí, jež jí po Henrym zůstala. A pak měla samozřejmě vzpomínky. Které v ní nikdy nevybledly. Na rozdíl od tohohle,“ fotku mi podala a následně usrkla z šálku s dávnou vychladlou kávou. Dívala jsem se do těch obrovských veselých očí člověka, který nasazoval život a který by bez prababičky jistojistě v mosteckých lesích zemřel, a uvažovala, jak se asi musel cítit, když ji tehdy ve čtyřiačtyřicátém opouštěl. Napadlo jej, že když možná konečně našel štěstí a osud mu poskytl rozřešení, dělo se tak jen proto, aby jej vzápětí mohla spolknout krutá realita? ... Ještě téhož večera jsem po krátkém pátrání na internetu zjistila, že se 12.5. 1944 americká letka USAAF skutečně odhodlala k útoku na německou rafinérii u města Most. Spousta Američanů tam našla svou smrt, buď byli sestřelení, nebo padli do nacistického zajetí. Ale ať jsem se informacemi prokousávala jakkoli intenzivně, zmínka o vojákově jménem Henry se neobjevila žádná. Což mi paradoxně dalo naději. Možná se mu opravdu povedlo dostat domů. A možná... možná si občas dokonce vzpomněl na půvabnou mladou dívku z Československa, která riskovala život svůj i své rodiny, aby mohla zachránit ten jeho. Minulost nám dala mnoho lekcí. Ať už osobních, či globálních. O malých hrdinstvích,

velké zbabělosti, o vůli a touze lidí něco změnit. I příběh toho nejobyčejnějšího člověka nás může mnohé naučit.